

نوحہ و فوات

کنور سنی کرشن صاحب سیکرٹری آف انٹرنل سیکرٹری

مع دیگر قطعات تاریخی و

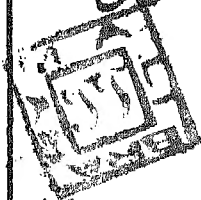

مسند شہر آشوب

مصنفہ

کنور بدری کرشن صاحب کیل عدالت ضلع دہلی شملہ قذافی

۱۸۹۸ء

بمطبعہ امپریل پریس دہلی بمبئی پریس بایو گریڈ دیاں منیجنگ پریس

مطبوعہ گرویدہ

بار اول

۱۰۰۰

M.A. LIBRARY, A.M.U.

PE5465

لوحہ

۱۹۱۵
۵۲۶۵

وفات کنورینی کرشن صاحب رئیس سکندر آباد

وز جوش ناله مهر فلک را بپلا شدن
وز سرگزشتن و به فلک انتها شدن
از شیشه دلم پشت کن صد شدن
همراه طفل اشک براه فنا شدن
با شعله نهان بجگر بر ملا شدن
وز بهر گوش جان خیر جانگزا شدن
اسباب سوختن همه پروانه را شدن
خاکستر از جگر شدن و کمی شدن
با صدای دمرگ به پیش قضا شدن
از غم فغان کشیدن و بانگ شدن

خواهم در زخم خویش بدرد آشنا شدن
خواهم و گر ز آه جگر خار پا شدن
خواهم و گر پینگان جفائی چرخ
خواهم و گر ز بیکسوی خویش خون فشان
خواهم و گر ز سوز بهانی که در دل است
خواهم و گر شدن سخنی از دمان زخم
خواهم و گر ز شعله آه و تب درون
خواهم و گر ز آتش صحرای بجان دل
خواهم و گر بحالت نویدی که هست
خواهم و گر بقافله آه و مبدم

خواهم و گردن اثری از دعا و باز
خواهم و گردن شستن و بر خاستن ز درد
خواهم و گر چو بخت کند خفتن آرزو
خواهم و گر سوختن از ان گشتن و بیابغ
خواهم و گر ز ضعف نهاده پتکیه سر
خواهم و گر به پیش پد گشتن اشکبار

پیش دعا ز مرگ بوقت عز شدن
بر دل غبار گشتن و آه رسا شدن
از حال خویش قصه وحشت فرا شدن
گل را بخون رنگ خار نه سما شدن
شاکلی ز جورهای فلک خدا شدن
گریان ز درد خویش بروز جزا شدن

کردند راجه صاحب از اینجا سفر چه شد
چون بوسه گل شدند نهان از نظر چه شد

از جوش گریه چون نغم چشم خود بخون
گرد چپرانه بارش آگر ز آسمان
گرد چپرانه دهنم از ماتم که
گرد چپرانه وقت بهار و کشیدم
گرد چپرانه خامه ام از بار خشم هلال
گرد چپرانه خضر من از بد نصیبیم
گرد چپرانه خاک سیه و دهر و آسمان
گرد چپرانه ابر و بار و فلک به من
گرد چپرانه پیشکش جور آسمان
گرد چپرانه وقت نشاط من ای فلک
گرد چپرانه خا صفت نغمه در نظر

آتش نه چون ز آه بر آیم من از چوون
وز سوزش در و نه نوز و زانه چون
پیر از سر شک خونی و سخت چکر کنون
جامم بجای باد و خوش رنگ پیر ز خون
آغاز احبم نشود چون زحمت نون
از چشمه حیات به ظلمات در نهون
از سوزش که آید از این خامه ام بدون
گر تمییم بسر سخت و اثر گون
از سینه آه سر و چشم اشک لگون
از غم صرا جیم تی و سا غم نگون
پریکان نه چون خلد بهرک جانم اندون

گر دُچار نہ دلِ غمِ سیه مہرِ فلک
گر دُچار نہ چرخِ بزمِ دلِ اشکبار
گر دُچار نہ حشر کہ گریم بہ بایک
گر دُچار نہ بلِ غمِ جہانِ لالہ زار حیف

تاریکے شبم نشو چون ز صد قرون
آئینہ ام ز سنگِ حلاوت نشدِ مصون
وز دیدہ اشکِ شبم و دلِ اذہم سکون
گر دُچار نہ حالِ دلِ زار من ز بون

بیتی کرشن شد ز جہان آہ چون گنم
تیر غم خلیدِ بجان آہ چون گنم

افسوس کہ وفات کسے چشمِ بکشم
افسوس کہ فلک چو گنم شکوہ جفا
افسوس کہ ز حالِ دلمِ پرسم کہ
افسوس کہ جنونِ غمِ ماتم پدر
افسوس آفتابِ جان شد نہان و من
افسوس چون ز بخت ندارم شکایتے
افسوس از جہانِ پدرم بہت خوش من
افسوس گریہ ام نہ ہر فرصت سخن
افسوس از جفا کہ چو گریم بحالِ دل
افسوس یاس و حسرتم آید نظر چہ شد
افسوس آمدند بجان اہلِ دل ز درد
افسوس مرگِ خندہ ز فرشتے من چون
افسوس جانم از فلک آرد دوائے دل

دامان خود پُر از ہمسہ لعل و گہر گنم
غمِ بزمِ فریاد من نالہ سر گنم
از چشمِ خود تراوشِ خون جگر گنم
از خوشی تنِ بر آیم و از خود سفر گنم
از دردِ سوئے چرخِ بخت نظر گنم
این شکوہ با چراغِ قضا و قدر گنم
با درد و رنج سازم و با غمِ بسر گنم
از آتشِ نہانِ بفلکِ چون خبر گنم
سیلابِ خونِ روانِ ز قدمِ ناگہر گنم
چون چشمِ خویشِ و لبوسے بامِ دگر گنم
از ناہائے من کہ ز شب تا سحر گنم
فریادِ دردِ خود ز سچ و خضر گنم
من جستجو سے داد ز بیدار گنم

<p>افسوس شود دل ز قیامت خیز دهد افسوس از اجل که دم عیش غنچه دار</p>	<p>پیدا از اشک و آه جگر بجز در گشتم در خون نشسته ماتم مرگ پدر گشتم</p>
	<p>بر حالتی فلک نه چرا دیده تر کنند رفت آن پدر که جسم جال کینند</p>
<p>رفت آن زن که بود مرا همسران زبان رفت آن زن که در دهر مان شد آشنا رفت آن زن که بود بیایغ جهان چهار رفت آن زن که بود مرا غمگسار دهر رفت آن زن که بود دلم قابل جفا رفت آن زن که بود غمزل خوانش نصیب رفت آن زن که در دگر داشتیم نهان رفت آن زن که داشت بمن سایه بها رفت آن زن که داشت دل ماسر علاج رفت آن زن که داشت سوی گل نظر کنون رفت آن زن که قصه خود فخر کند رفت آن زن که ساغر می میزد چه شد رفت آن زن که جوگرشیدم من از فلک رفت آن زن که جسم من بر هم آرزو رفت آن زن که گوشتش بر آواز نمبه بود</p>	<p>یاد آیدم من فروغ چشیده آن زن ذکر از علاج دل چه کند هر زن زبان اکنون کند فغان ز جفا می خزان زبان آر و خون هزار غم از آسمان زبان چون با غم دهر به من ناتوان زبان میگرد و از هزار زبان نوحه خوان زبان اکنون ز غم فغان که کند الا مان زبان اکنون چه شد که نمودم استخوان زبان مارا عبث مسج کند را رنگان زبان دار دهر را دیده خود خوشچکان زبان یا که لفظ درو میکندم در استان زبان کز صد ضامیکندم سرگران زبان حالا ز ناله باغی من آید بجان زبان نا سوز سینه میشودم تر زبان زبان باز آن زن رسید که سازد فغان زبان</p>

پرسی چه سرگزشت که خرم ز سرگزشت
تیرے کہ بود دگفت چرخ از جگرگزشت

<p>اے اشک آہ من چه ستم است اینچنین اے دیدہ ام چه شد کہ تو رسواست اینچنین اے خون دل ز گرمی آہ جگر بر آئے اے آفتاب چون شب تاریک تیرہ شو اے گل چو لاله داغ شوا ز غم کہ شد نصیب اے تیر گئے نجات بہ شیب تار ساز اے داغ دل بگرد جهان لاله زار شو اے آہ من شدی ز چه آتش نشان چنان اے دل چه شد کہ وقت تمنائی مرگ خویش اے سوز دل بہ چرخ چه میداری آرزو اے نوک خار زو چه بہ صحرا نہادہ اے غم ترا بجان چو محبت شد آنچنان اے اشک ذکر گوہر و دریا ز من مکن اے نو بہار اسخپہ پاو بو کردہ اے گریہ رفت جانم و از دل نکردم آہ</p>	<p>صحرا ز سحر و سحر ز صحراست اینچنین دامن چنان تراست بخون آتین چنین پیشم چه ذکر ساغر و میناست اینچنین بنگر بسوئے مد کہ ز غم کاست اینچنین بر گریہ ام چه خندہ بیجاست اینچنین بر بیکسی خویش چه غوغاست اینچنین کاین چشم خون نشان تہاشاست اینچنین اے شعلہ ام بدل نہ چه برخاست اینچنین گوید قضا کہ مرگ تناست اینچنین این درد سخت و فکر مداواست اینچنین سویم بہ بین کہ آبلہ در پاست اینچنین گولیش ترا بہ تن چه مداراست اینچنین از دیدہ ام پُرس کہ دریاست اینچنین پس باخزان چه چشمک و یاست اینچنین دل گویدم کہ جان شکباست اینچنین</p>
--	---

ز ایدازین بمن چه فلک بتری کند
من سیروم زدہ و پدر رہبری کند

آنمهربان گزشت و مراد را لم گزاشت
 بینی کرشن آنکه چو لورزش کنور لقب
 رفت آن شه جهان و ندانم که این چه کرد
 رفت آن پدر ز دهر و بسوی پسر ندید
 آن مهربان گزشت و من از چشم خورشید
 کرد او سفر سجنبت و من چون کنم نهان
 او شد سوئے جان و ز بار گران غم
 رفت آن بسوی جنت و ما را خبر نکرد
 هدم شد از جهان و جفائے فلک پیرس
 تنهائیم نظر کن و بے رحیمش نگر
 ایواے رفت و سپردی الم به من
 رفت آن سخن شناس و پے گرمی سخن
 وقت بگاہ رفتی و سجنبت نثر ند من
 بینی کرشن رفت چه در ماه جنوری
 سال وفات اوست ز دهر آه رخت بست^{۱۹۸۹}
 پرسد ز من فلک چو در سال بندیش

تنه اقدم سوئے ره باغ ارم گزاشت
 رفت از جهان و این بهجه چشم گزاشت
 زین نوحه آتشی بزبان قلم گزاشت
 گریان چو طفل شکباین چشم نم گزاشت
 کار من نجیفت به سجنبت و ذرم گزاشت
 دروئے که آن مسافر اعمدم گزاشت
 پشت و دوائے من چو فلک زخم گزاشت
 شد آن چنان نهان که نقش از قدم گزاشت
 گز بهر من جهان قد جا پیرسم گزاشت
 تنه اثار از جهان و ز بهر اہم گزاشت
 اے دیدہ ام ترا بچہ کار اہم گزاشت
 آتش بنوک خاٹہ خونین رقم گزاشت
 تاریکی از شیم برخ صدم گزاشت
 آن روز ہشتی بمن آفت چم گزاشت
 تاریخ ثانیث بدل و سوز غم گزاشت
 من گویش کہ باز ستم بر ستم گزاشت

تا کے ز فرط در و جگر تالہ بر زخم
 دستے کہ دہستم بدل اکنون بسر زخم

آجے کہ بود بر رخ گل از صفائے
 اے نو بہار رونق یاد صبا نماند

از ضعف چون ذریعہ آہ رسانماید
رفت آن شد زبان در بود از دلم شکیب
پیشم زنی ز مهر و وفا کج حرف
اشک انچه کرد و کرد که گریه پیش نوح
دست دعا بسوی فلک چون کنم دراز
از بار کوه در خمیر و شکسته شد
هر استخوانم از تب غم کار خویش شد
بنض من جزین ز طپیدن سکون نود
خون دلم ز نشتر غم از جگر چکید
آه کشیدم و سوئے راه نشادم
در پای من خلید چو تیر از سرم گزشت
زخم جگر بجنده بر آورد کام دل
سوز نهان کجاست که آرد اجل بر
مطالب چه از جهان که دوازده جهان گزشت
تیر جفا زخم جگر تا کجا نه رفت

ایسداد خویش بر روز جزا نماند
آن مولی غم من درد آتش نماند
از دهر مهر رفت و فلک را وفا نماند
اکنون ز دیده هیچ مرا التجا نماند
حاجت بفرماید شد و دعا نماند
آن آفتی که بود یثیث و تائبانند
هیچ احتیاج جستن نازها نماند
در دسیر علاج طبیب و دوا نماند
جان را در گزاش غم جاگزا نماند
حاجت بدست یاری پازر عصا نماند
آن شکوه پاک داشتیم از خار پا نماند
احسان جوشن گریه وقت عزای نماند
جان را عنان مرگ بدست قضا نماند
حاصل چه از دعا که اثر در دعا نماند
دست ستم دراز من تا کجا نماند

رفت آن یکے و حالت دیر اینم نگر
یکره فلک یا ویریش اینم نگر

گریم نه چون مرا به چپ ماتم گزاشتی
تنها شدی و راحت بهم گزاشتی

رفتی و اسے پدر من این غم گزاشتی
میخاستم که بمقدم تو قدم زدم

نغمه از کلام شمع کمر نواشی
رفتی و اسے پدر من این غم گزاشتی

پیش از من این ستم که بیاد تو دست چرخ
 هنگام تنوع چشم بسویم نه کرده باز
 بر عیش با سوسهر نه تنها تو پازدی
 از غم چنان چاک گنم جامه شکیب
 لطف از تو یاد کروم و مردم من از غزا
 اگر بند بر جنازه ات اهل جهان و من
 نقش تو سوختم باب گنگ گریه گفت
 کو آن زمان که مضطرب از درون شدی
 یا جام می زدست تو نوشیدم از سرور
 من در غم تو خاک بسر سر بجاک غم
 از اشک و آه خویش چو معجز نماشدم
 خون ریزم از غمی که بدامان گل ز غم
 خاک از تو هم نماند بجز یاد نام نیک

مینوشتم آن ستم که بجام گزاشتی
 گریان مرا بدیده پرنم گزاشتی
 حیف است فلز بیکسیم هم گزاشتی
 می جستم از تو صبر و لکم گزاشتی
 شوال من چسبیده محرم گزاشتی
 خون ریزم از غمی که بعالم گزاشتی
 که آه شعلا ایست که بریم گزاشتی
 حالا بر خسم دل تو نه مرهم گزاشتی
 یا بهر من قبح تو پرنم گزاشتی
 یاد از من حسرت تو بیکدم گزاشتی
 کارم غرض بجای مریم گزاشتی
 گوهر ز اشک دیده شبنم گزاشتی
 بر لوح و مهر نقش چه حکم گزاشتی

وقتیکه در خیال تو من در سخن شدم
 آه از جگر کشیدم و از خوشتن شدم

رفتی تو از جهان پدر آیا چه کرده
 حیرتی تو یاد به من هم آیدم
 آن روز رو شتم شب تاریک چه شد
 می پرسم از تو حالت در دای پدر چرا

نگذاشتی بمن نظر آیا چه کرده
 از مهر کرده گذر آیا چه کرده
 زنجار گزودم مهر آیا چه کرده
 کردی ز من تو گوش کرد آیا چه کرده

وان مهر و لطف بیشتر آیا چہ کردہ
 بر زانویم تراست سر آیا چہ کردہ
 در آہ من نمائند اثر آیا چہ کردہ
 تنہا نمودہ سفسر آیا چہ کردہ
 بستی بخون من کسر آیا چہ کردہ
 جز زخم درد در جگر آیا چہ کردہ
 غافل شدی تو از پیر آیا چہ کردہ
 گشتی ز من تو بخیر آیا چہ کردہ
 خون آیدم بچشم ترا آیا چہ کردہ
 اے آب نوک نیشتر آیا چہ کردہ
 آتش زدوی بر گنذر آیا چہ کردہ
 اے دست چرخ قتنہ گر آیا چہ کردہ

آن در دندی من و غم خویشم کجاست
 کو آن زمان کہ بود سہر من بزلفت
 و ز ناله ام نمائند چنان سوز غم چہ شد
 خود رفتہ ز دہر و بسویم نہ دیدہ
 آمادہ گشتہ نہ برائے سفسر مگر
 جگر صبر من ز دہر تو آخر چہ بردہ
 من ناله سینم پدر آیا چہ خفت
 پرسم من از کس این خب از چگونہ
 جوش آیدم بدل چہ ستہا نمودہ
 بجشادہ مرا گب خون جگر چشم
 اے آہ من بہر بیت چون روم ز دہر
 خون مے چکد بدہر کہ از دہر مے رود

آن شمع انجمن چہ ازین انجمن گزشت
 لطف سخن نہ ماند کہ جان سخن گزشت

نالان کجاست دل مایہ توان شدن
 وز بندہ اسے زیست را مایہ توان شدن
 کز نمک رخویش جہا مایہ توان شدن
 واقف ز پیر آہ را مایہ توان شدن
 دیگر چہ در تلاش ہما مایہ توان شدن

اگر دے ز رسم عزامیہ توان شدن
 از غم براہ کرب و بلا مایہ توان شدن
 اے بیکسی کجاست کہ مار ازمانہ گفت
 اے چرخ قتنہ سازمین تا بکے جفا
 اے استخوان من یہ تیغ غم شو آشنا

لغظ منون التفات ہوا متوجہ شدن
 چو بوسے گل بیکدہ ہا متوجہ شدن

فریاد درد و غم سجد چون توان نمود
از گردش سپهر ستم با توان کشید
نازان لبوے سیکدہ باز فتنم کجاست
پرسند اہل شہر کہ کوشد ز دھر آہ
رفت آن پدر ز نالہ بجا موشی است چون
آن خندہ با کجاست درین انجمن چہ شد
ہر گل سخن نشسته ز ماتم چہ شد بدھر
رنجیر اشک سلسلہ پاست ای طبیب
شد ختم آن مریض و ہمے گویدم طبیب
ساغر بدست و اشک بچشم آہ بر لبم
حاجت کہ داشتیم مرد آخر اے فروغ

با جان ریش پیش قضا میتوان شدن
از انقلاب دہر کجا میتوان شدن
نالان کنون بے کدہ با میتوان شدن
خاموش از جواب چہا میتوان شدن
مشغول کار خویش و لا میتوان شدن
پرساں ز حال محفل با میتوان شدن
گریان بجال زار صبا میتوان شدن
تلاکے بخت جوے دوا میتوان شدن
امید و اردست شفا میتوان شدن
ہم شیشہ دل از تو صبرا میتوان شدن
محتاج چون بدست دعا میتوان شدن

بر مردن کے نہ کند چشم تر کے
گرید برگ آرزوے خویش ہر کے

کام فسادہ است مرا با گریستن
این بزم عیش و خواہش نیا گریستن
اورفت از جہان و نصیبم شد از فلک
آن مہربان چو قطع محبت ز دہر ساخت
این درد دلا و اودا و اے او کند
از سینہ آہ شد و ز دل صد ہزار داغ

از چشم خون فشاندن و دریا گریستن
مے آیدم بجالست صہبا گریستن
ہر دم ز درد نالہ زدن یا گریستن
الفت کند زمانہ نہ چون با گریستن
زیبہ مرا بہ عقل سیا گریستن
از دیدہ اشک خونین و از نا گریستن

کوئی خوشی در دوزخ است حسرت با گریستن
بے یاد تو حال سب با گریستن

<p>من سیکر یزم از صفت یاران که خوش بود آپے کشیم و ہمسرہ نش تو میر ویم از تو زدہ سر رفتن و صد غم گزشتن از تو ہزار خامشی و از من خیرین در حشر وادگریہ ملا یک نہ چون دہند از داگ ستری فلک صد ہزار داد محشر دے بہوش کہ آغاز یسکرم از من پیرس حال تنائے گریہ ام از نالہ ہائے حسرت روز و شب ہم چہ کرد تا کے بہ نش سور سزا می توان نمود تا کے ز زخم سینہ بھرا نمودن آہ تا کے کج ادای چہ رخ بینچیں غرا</p>	<p>تنہا فغان کشیدن و تنہا گریستن باید دے پیکسی ما گریستن وز من بدر و خویش بھرا گریستن ہر لحظہ خون فشاندن و ہر جا گریستن آہ من و بھرش معتلا گریستن بخشد بزم خندہ و مارا گریستن با صد ہزار شورش و غوغا گریستن آید مرا بھرض تنہا گریستن در روز لب گزیدن و شبہا گریستن تا کے پردہ از ہمہ اعضا گریستن تا کے فروغ بر لب دریا گریستن باید بے ثباتی و نیا گریستن</p>
---	---

گر شمع گل شود چمن آجمن بساد
بلبل چو شد ز دہر نشاط چمن بساد

<p>آتش ز ند تب غم مر کش بجان من جان دادم از غم و ز دلم آمد این ندا بنج فلک ہم زخم و گریہ آسختان بلبل ز باغ رفته و گل جامہ باوید گویم دے کہ این قوج من تہی ز چست</p>	<p>سوز و پر ہما شہر استخوان من کاگہ کے بنود ز درد نہان من کز گریہ ہائے من نہ برو کس گمان من اے نالہ خامش اند چرا ہمدان من خون زیر دم ز چشم رگ خون نشان من</p>
---	---

اسکھ با من نہیں چرا خدو سرگرا من
صفت لڑکھائی و زدن ہندان من

<p>امید با که داشتیم آخرت شدند محشر بپانوده ام از ناله های خویش غلت گزین شوم ز جهان انجمن که کس ز نیچا چه ذکر لطف که شد لطف زندگی رنگ رخ گل از چمن و مهر چون پرید چشم که بگرد ز دل این ز جهان تر اے درو تا کجا خبر از حالت جگر گر شد هزار در و مصیبت سببان و دل خاموش اے فروغ کن نوحه کز غزا</p>	
<p>زین پس من و تلاش غم جاودان من شور قیامت است تو گوئی فعال من عقا صفت پدر نیاید نشان من زین پس چه ذکر مهر که شد مهربان من باو خزان و زید چه دو گلستان من گوش که بشنود من این دوستان من اے چرخ تا کی سخن از امتحان من بنگر هزار حسرت و حرمان از ان من دیگر نیاید من سخن بر زبان من</p>	
<p>هوشم گذشت از سر و جانم بتن نماند ایو اے چون زیم هوس زیتن نماند</p>	
<p>قطعات تو ایخ</p>	
<p>قطعه تاسیخ پیدایش گزور گزور کرشن برادر مصنف</p>	
<p>اے که گزور کرشن پیدا شد سمت از بهر سال گفت فروغ</p>	<p>شد مسرت مرا سببان پیدا ده چه شد مخمر خاندان پیدا</p>
<p>قطعه تاسیخ پیدایش بدری کرشن فروغ</p>	
<p>سمت ز ولادت چو پرسی این مصرع همین بود ز تاسیخ</p>	<p>گویم من اگر کنشی و رایاد یارب بدری کرشن خوش باد</p>

ایضاً

چون سن میلاد ماورپش ماند کور شد
گفت ہالف سال ہجری از و الفاظ الفروغ
بہر سانش غور کر دیم و فرو برویم سر
گشت بہجت ہائیکے و حرمی ہاشد در

ایضاً

گفت گوروزے زمیلاد فروغ
سال ہندی سن چوہر سپیدم از و
پیش مروتکتہ دان پیدا شدہ
گفت فخر خاندان پیدا شدہ

قطعہ تاریخ تولد فرزند سجاد بھائی صاحب

پہ شادی لعل فرزند سعادتمند داد داد
ششم ماہ است و پنجم روز کاہن وقت سعید آمد
سروش غیب چون پر سید از سن سال میلادش
بیاسا ساقی کہ مارا بار و رنخل تناسد
فروغ از بہر تاریخش شش و پنج از چہ پیدایش
ید و گفتم در خشان سن ۱۸۹۲ مقبال دہان

ایضاً بزبان اردو

بارک بھائی شادی لعل صاحب
تھیں سرزند خالق نے دیا ہے
فروغ اب سال ہندی کیون لکھے
جو دل میں تھا بر آیا مدعا وہ
نہ کیون سخت جگر ہو آپ کا وہ
چراغ خاندان پیدا ہوا وہ

قطعہ تاریخ پیدائش فرزند سجاد فروغ

فرزند اب دیا یہ خدا نے فروغ کو
منقو طحوت میں ایسر آرزو ہے سال
کیا کی ہے واہ واہ زمانہ نے دلکشی
بدری کرشن آج مبارک ہو یہ خوشی

قطعہ تاریخ مرگ جامع مسجد سکندر آباد

شد این مسجد درست اکنون اینجولی و سولی
چہ مسجد سجد اقصیٰ چہ مسجد بعد زیبا

<p>فرغ این گفت زین بعد خوشا شد زیبا عالم</p>	<p>چہرہ پیک سن تاریخ در ہر حرف منقوش</p>
<p>قطعه تاریخ سوانح عمری راجہ گویا کرشن</p>	
<p>خوشا کہ خواندش ہوش از دماغ حاسد بیدارم یکہ شادی دوم عشرت سوم عیش و طرب چارم</p>	<p>مرتب کردہ این نسخہ نادر تو اسے رنگین دل شاد از براسے سال عیسے بستم و گفتم</p>
<p>قطعات تواریخ بیماری چاہ شاد و لعل موضع پنا</p>	
<p>یہ کنواں سب سے بہتر آج پنا چشمہ حوض کوثر آج بنا</p>	<p>چاہ بنوایا تم نے شادی لعل لکھنا بدری کرشن نے سمت</p>
<p>ایضاً</p>	
<p>چشمہ خضر ہے یا یہ چہر شیریں ہے کہ کسی خور کا چاہ ذوقن سین ہے چاہ شیریں نہیں چاہ زرخ شیریں ہے</p>	<p>چاہ نو آب نے طیار کیا شاد و لعل مجمہ کو تاریخ کے لکھنے میں یہ تھا فکر فرغ روح فراد نے دی قبر سے اوٹھ کر یہ ندا</p>
<p>ایضاً بابت چاہ دوم موضع مذکور</p>	
<p>از تو بدری کرشن سے جویم چشمہ آب خضر سے گویم</p>	<p>سن تعمیر چاہ شادی لال سال ہندی اگر تو سے پرسی</p>
<p>ایضاً</p>	
<p>وہ چہ آبش بہتر از آب گہر گفت بافت چشمہ آب خضر</p>	<p>چاہ نو تعمیر شادی لعل کرد سال ہندی خواست چون بدری کرشن</p>
<p>و دیگر بابت چاہ اول الذکر</p>	
<p>نوش برفاب و بین کرشمہ خضر</p>	<p>چاہ تعمیر کرد شادی لعل</p>

گفت بدری کرشن تاریخش	آب آمد برون ز چشمه خضر ۱۹۲۵
قطعه تاریخ تعمیر قیصر گنج سکندر آباد	
از ہر مصرعہ سال بیسوی ہے آئند	
۱۸۹۵ مکا نے ختم شد اول بنامش	۱۸۹۵ شدہ تعمیر گنج و اہتمامش
۱۸۹۵ کنور کر پاکرشن ایدل تماش	۱۸۹۵ چہ تعمیر کے کہ کرو از خاطر من
۱۸۹۵ کہ آن تعمیر شد از استہامش	۱۸۹۵ ہمالیوں فروئے گرد کرشن است
۱۸۹۵ وے بنیم اول انتظارش	۱۸۹۵ چہ بے بنیم تعمیر خوش اسلوب
۱۸۹۵ گلستانیت قیصر گنج نامش	۱۸۹۵ چہ سالش حرزدل بدری کرشن است
قطعه تاریخ کتاب مجربات بدری کرشن در علم نوٹوگرانی	
غور مانی و بھنڈا شد ازو زایل	نوشتہ شد چونون رفر ہاے نقاشی
چرا ز ویدش ایدل تویشوی غافل	بانتقام رسید است نسخہ مر خوب
سروش غیب بگفتار شد بن بایل	بنور سرچند و بردم از پئے تاریخ
پیش تو بنود شعہ و شاعری شکل	کہ اے فروغ چہ غور است و فکر چیست ترا
کہ در تفکر پہچا چہ مے شود حاصل	دل شہید و مرا ہوشیار گردانید
مجربات ز بدری کرشن بہت ایدل	خیال ست ہندی گرفتہ و گفتم
رباعی	
تاریخ بیماری کتاب سوانح عمری راجہ گوپال کرشن	
بہر سالش در معانی سقیم	این نسخہ خوش بیان چوین بہشت سقیم
منشی کرپا کرشن صاحب گفتم	در یافت دل از فروغ سال تاریخ ۱۲۹۴

<p>نمانده هیچ زہر و وفات نشان افسوس فروغ خامہ ام اکنوں کند فغان افسوس خدا شناس سبب شد از جہاں افسوس</p>	<p>قطعہ تاریخ وفات راجہ گوپال کرشن صاحب</p>
<p>چو راجہ صاحب ازین دہر کوچ فرمودند زیاد نام کہ گوپال و ہسم کرشن آمد ز نقطہ وار حروف است عیسوی تاریخ</p>	<p>نمانده هیچ زہر و وفات نشان افسوس فروغ خامہ ام اکنوں کند فغان افسوس خدا شناس سبب شد از جہاں افسوس</p>
<p>قطعہ تاریخ وفات کنور ہری کرشن صاحب</p>	<p>قطعہ تاریخ وفات کنور ہری کرشن صاحب</p>
<p>رفتہ شد ہر وراں سوے جہاں ازین جہاں ذکر شد از کمال او گفت فروغ سال او</p>	<p>جان من و نہر از رخ سینہ و بے شمار درد شد چہ کنور ہری کرشن داد بدل ہزار درد</p>
<p>ایضاً</p>	<p>ایضاً</p>
<p>ام پاکست ہری جزو دگر بہت کرشن عیسوی سال گفتم ز حروف منقوط</p>	<p>کوز دنیا شد و نیکو داشت بجز بیخ دالم شد چہ افسوس بمعرب مہ تابان کرم</p>
<p>قطعہ تاریخ وفات کنور مادھو کرشن صاحب</p>	<p>قطعہ تاریخ وفات کنور مادھو کرشن صاحب</p>
<p>ہر پیرورے رفت از جہاں و خشر شد برپا حروف نقطہ دار از عیسوی سالش خبر دادند</p>	<p>فروغ از بہر او گردید در حق مکان خالی کنور مادھو کرشن از ہر رفت و شد جہاں خالی</p>
<p>قطعہ تاریخ وفات کنور جواہر کرشن پور سوم راجہ صاحب</p>	<p>قطعہ تاریخ وفات کنور جواہر کرشن پور سوم راجہ صاحب</p>
<p>رفتند ازین جا جواہر کرشن و بہتم دل از بہر سال وفات کہ از رفتش بے سرو پا شدند دگر بار بہتم ز جبری نشان کہ افسوس بے پاوسرے شوند</p>	<p>بگیتی در آمد چھپا رخ و غم ز عیے فروغ این ندا آمد م تواضع بہتر - صدق و فضل و کرم فلک آہ زد و گفت از الم سخت - عیا - علم و اخلاق - ہسم</p>

قطعه تاریخ وفات کنور دیال کرشن خلعت کنور جواہر کرشن جیسا	
کنور دیال کرشن از جہاں جو گزشتند	فروغ جان و دولم در الم گرفت راند
چو سال عیسوی از چار لفظ می پرسی	غم و مصیبت و رنج و بلا ہمیں چار اند
قطعه تاریخ وفات کنور لال کرشن صاحب خلعت کنور جواہر کرشن صاحب	
تاریخ و کانور کیو لکرشن خلعت کنور محل کرشن کدہ یوم بعد از وفات پدر خود ساغر مرگشت	
اول پدر شد بعد از اں کیول کرشن از دست	باز اے فروغ ایک ماسوز و غم دیرینہ
من از حروف بالقطر گفتم چہ سال عیسوی	کز رفتن کیول کرشن از زخم پر شد سہینہ
قطعه تاریخ وفات منشی ہرگوپال تفتہ سکندر آبادی	
ستمبر ستہا بعالم گزاشت	کہ از دھر سوے جہاں تفتہ رفت
دوم روز در دہر نام دو چند	ز جور فلک الا ماں تفتہ رفت
کنوں کو بجال جہاں مہرباں	ز اہل جہاں مہرباں تفتہ رفت
بخوں گشتہ پر چشم افلاکیاں	جہاں است درو زباں تفتہ رفت
سن عیسوی گفتم آخر فروغ	چہ سوے جہاں زیں جہاں تفتہ رفت
قطعه تاریخ وفات منشی بامی طوائف دہلی بفرمایش منشی گورنیکر	
تاریخ وفات بی منشی مطلوب دہلوی	
سم ۱۹۵۲	
۱۸۹۵ مہر پہر خوبی رفتہ کجا ز دہلی	بہیات رفتہ منشی لاریب حور پیکر ۸۹۵
۱۸۹۵ گوی چو سال رحلت برپاشد این قیامت	پوشیدہ سوے جنت مطلوب رفت بنگر ۸۹۵

१० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

گزشت ازوے چتریک بست و متع غرض تخت یہ چتریک بست و متع چو سال پیسوی خواہم گویم چو پرسی مابقی منوثر از من چو ووشوت رود ساوثرنی آید پس ازوی رو و پتر و چتریک بست چو سندی گزرد و بعد ازوے ایدل بعالم بچنین گردش مانند	سہ یک از بست و متع ہم شد از کار ہمیں تاریخ کجک گشت تیار مراے ساخت عسے آہ بر وار سخن گویم تو اسے نیک کردار ازاں پس دگش و بر ہم و دھرم ہند شود بالا خراں بھوتیک پدیدار شب بر ہمانا ید چرخ و وار چہاں را اسے فرغ این است ہنجا
---	---

آریہ سمت ۱۹۴۰۸۵۲۹۹۵

تاریخ دنیا	تفصیل حساب ہا کے ازر کے شمار قوسہ بالا	سنگ	۱۶۲۸۰۰۰
چھ منوثر گزشتہ	۱۸۲۰۳۲۰۰۰۰	۱۶۲۸۰۰۰	
ساتواں منوثر اور	۱۱۶۶۲۰۰۰۰	۱۶۹۶۰۰۰	
انکی ۲۴ چتریک	۳۸۸۸۰۰۰۰	۸۶۲۰۰۰	
اٹھائیسویں چتریک	۲۹۹۵	۳۳۲۰۰۰	
کے تین گپ	۱۹۴۰۸۵۲۹۹۵	۳۳۲۰۰۰	
کھجک جو گزرا چھ ۲۹۹۵		۷۱	
نیز ان سال ۱۹۴۰۸۵۲۹۹۵		۷۱ چتریک یا	۳۰۶۷۲۰۰۰
پندرہویں دنیا یعنی آریہ سمت مطابق ۱۹۹۵		ہاگی یعنی ایک منوثر ۱۲	
		۱۲ منوثر یا	۲۲۹۲۰۸۰۰۰
		۹۹۳ ہاگی	

۱۵ سندھی ۶۳ ہاگی ۲۵۹۲۰۰۰۰

۱۵ سنت گپ ۳۳۲۰۰۰۰۰۰ - پتران کل ایک کلپ یا سہ سترائیکہ یا ایک بریم دن -

رباعی در صنعت اظهار مافی الضمیر از فروغ		
عشق سخن فروغ بالید		
دل گفت بہ عقل خوف ہدم چہ ہم	فیض حق من ز من بغم شد ہدم	
آن سینہ من ز زخم صاف است ایدل	گو یا آرام دل بغم میگیرم	
دیگر		
از نظم فروغ بستہ دل		
ہر مرغ سخن شناس عشق رخ گل	گیر و جبرے ز عطر زلف سُبُل	
یک لحظہ قلم گرفتہ مہرے در دل	غل شگستہ کہ دست تو بہ دست بلبل	
<p>مسدس دہر آشوب کہ بموقع جلسہ لانہ آریہ ساج</p> <p>پہلی بتاریخ ۱۳ مارچ ۱۸۹۵ء روز یکشنبہ جلایام میں پڑھا گیا</p>		
دل کس لئے دلگیر بنے بیٹھے ہیں	کس تصور میں یہ تصویر بنے بیٹھے ہیں	
کیسے صیاد کے پنجیر بنے بیٹھے ہیں	کیوں جو مان جہاں پیر بنے بیٹھے ہیں	
پوچھیے مجھ سے فروغ آپ نہ حالت انکی		
آئینہ دیکھیے پھر دیکھیے صورت انکی		
آپ کے چہرہ انور پہ بھی ہے رنج و ملال	کس تفکر نے کیا آپ کے دل کو پامال	
وہ دم ملک کی حالت پہ تو اتانے وال	کیوں ہے یہ درد خدا کے لئے چھوڑ دینا	

	حالت ملک پہ کیوں آپکو آئی برقت ابھی کیا آگے پڑیں سپہ ہزاروں آفت	
یہ وہی ملک ہے مشہور تھی شوکت جبکی یہ وہی ملک ہے قنات میں تھی کثرت جبکی	یہ وہی ملک ہے دنیا میں تھی شہرت جبکی یہ وہی ملک ہے سب کرتے تھے عزت جبکی	
	ہائے تقدیر میں کیوں سکے زوال آیا ہے کیا سبب ہے کہ جو اسپر یہ وبال آیا ہے	
باغ فردوس کا آئینہ ہی ملک تو تھا بام عزت کے لیے زینہ ہی ملک تو تھا	دولت و علم کا گنجینہ ہی ملک تو تھا خزین معدن دیرینہ ہی ملک تو تھا	
	ڈوبنے کے ہوئے اس ملک کے سارے سامان آریہ ورت کا اب نام ہوا نندستان	
اسکے گل پر مہ و خور جان فدا کرتے تھے آسمان پر بھی تکلف سے قدم دھرتے تھے	اس کے ہر خار پہ گلہاے جہاں مرتے تھے اسکے باشندے ہر ایک علم میں م بھرتے تھے	
	خواب غفلت میں یہ کیوں آج چر سو ہیں اوٹھکے دیکھیں تو یہی کون کھڑے رونے ہیں	
غیر کے واسطے جاں دیتے تھے ہمت والے اب کہاں اوٹھ گئے افسوس و قسمت والے	تھے جو اس ملک کے مشہور شجاعت والے علم و حکمت کی بدولت جو تھے دولت والے	
	آج کیوں ہو گئی اس ملک کی حالت ابتر کیوں پڑی ہائے مہضبت پمضبت اسپر	
آنکھیں کھلیجائیں جو معلوم ہو راز پنہاں	اک نظر غور سے دیکھو جو تواریخ جہاں	

تھی جو اس ملک کی دولت دیکھی ہوئے کہاں	اسکی عظمت کا بجز نام نہیں ایک نشان
آہ کافی ہے پر اے چرخ ہلانے کو ترے	نام باقی ہے فقط رشک دلانے کو ترے
روئے دنیا پہ تھی مشہور یہاں کی عظمت	ایک کیا سینکڑوں تھے فاضل علم و حکمت
سیکھنے آتے تھے سب لوگ یہاں علمیت	لیکے جاتے تھے غرض علم و ہنر کی دولت
آج یہ ملک گرفتار جہالت کیوں ہے	اسکے باشندوں کو اب شرم و خجالت کیوں ہے
صرف و نحو و رمل و ہندسہ منطق ہیئت	علم اخلاق نباتات ریاضی حکمت
علم موسیقی و جغرافیہ صنعت حرفت	کون سے علم و ہنر سے نہ تھی انکو عزت
ان کی تعظیم کو خورشید جھکا کرتا تھا	مُنشی چرخ قدم بوس ہوا کرتا تھا
مصر نے پہلے کیا علم یہاں سے حاصل	اوس سے یونان ہوا علم و ہنر میں فاضل
اہل یونان نے یورپ کو بنایا عاقل	اسپہ ہیں اہل تواریخ جہاں سب یکدل
ہائے اے چرخ سترگار کیا کیا تو نے	خاک میں ہند کی عظمت کو بلایا تو نے
ملک کے حال پہ کرتے تھے نظر پہلے لوگ	اہل فلاس کی رکھتے تھے خبر پہلے لوگ
درد پر غیر کے مرتے تھے مگر پہلے لوگ	ہائے کیوں کر گئے دُنيا سے سفر پہلے لوگ
اُن کی اب یاد کہاں تک نہ ستائے ہو	چرخ بے مہر نہ کیوں خون رولائے ہو

مرض چہل مرکب کے جو بیمار نہ تھے	ایکے لوگوں کی طرح علم سے بیزار نہ تھے
بُت پرستی سے گناہوں کی خطا وار نہ تھے	خود غرض لوگوں کے دامنوں میں گناہ تھے
نسل میں اُن کے نہیں کج کہیں کچھ باقی	
جوشِ خوں اپنے بزرگوں کا نہیں کچھ باقی	
پہلے تھا سب کو زمانہ کی درستی کا خیال	خدمتِ ملک میں قربان کیا جانِ زرو مال
اوج پر تھا غرض اس ملک کا پہلے اقبال	قوم کے واسطے کوشش بھی ہوئی اب تو وبال
رنگ پلٹا ہے زمانہ کا رہے گا کب تک	
یا الہی کوئی اس ختم کو ہے گا کب تک	
یہاں کی زرِ خیری پرب ناز کیا کرتے تھے	باغِ فردوس سے تشبیہ دیا کرتے تھے
ہند کی خاک کو اکسیر کہا کرتے تھے	فخر سے ہند کا سب نام لیا کرتے تھے
ساری دولت ہوئی افسوس یہاں کی کا قور	
منفلسی اب تو ہے اس ملک کی کو سوں مشہور	
نہ مروت نہ محبت نہ شجاعت باقی	نہ وہ حالت نہ وہ صورت نہ وہ ہیبت باقی
نہ وہ شوکت نہ وہ دولت نہ وہ ہمت باقی	ہے جو باقی تو فقط رشک و رقابت باقی
کیا کرے اب کوئی اسے ہند قیامت تیری	
صبر کر کون اٹھائے یہ مصیبت تیری	
کیسے کیسے تھے جو افراد یہاں کے مشہور	خدمتِ ملک میں جان دیتے تھے بالطفِ بخور
بہتری اب تو کیسے کہیں اپنی منسلور	کاہلی اپنی ہے یا اپنے مقدر کا قصور
اپنے ماتحتوں سے ہرک شخص غرض خواہ کج	

	جب کو دیکھو وہ مصیبت میں گرفتار ہے آج	
کیوں ہوئے جاتے ہو ہر بات پہ ہم سے بہم آپ کے حال پہ ہو چشم فلک جب ہم	اپنی حالت پہ ذرا غور تو کیجئے اک دم اہل دل کیوں نہ کریں بیٹھے کے باہم ماتم	
	آگ جلتی ہوئی جب جان کے اندر پہنچے شعلہ آہ نہ کیوں چرخ نہم پر پہنچے	
کچھ نہیں اہل زمانہ کو زمانہ کی خبر کوئی آتا ہے نہیں اہل نظر ہم کو نظر	حال اپنوں کا ہے بیگانہ فیسے بھی اب بدتر ہے غرض خود غرض افسوس ہر اک فرد بشر	
	او زمانے ترے کس رنگ نے پلٹا کھایا اتو دیکھیں گے جو کچھ تو نے ہمیں دکھلایا	
کوئی پھر تا ہے لیے ہاتھ میں اپنے خنجر باپ کو دیکھو تو ہے درپے تخریب پسر	چیرنا چاہتا ہے اپنے برادر کا جگر خواہش دل ہے پسر کی بھی پئے مرگ پدر	
	ماں بھی اب نشہ خون جگر دختر ہے دختروں کو بھی غم زندگی مادر ہے	
دختر رز سے ہوئی سب کو محبت افسوس عقل بھی سب سے ہوئی طالب خست افسوس	پڑ گئی اہل زمانہ کو بڑی لت افسوس بادہ خواری سے گئی ملک کی عزت افسوس	
	پھر یہ خواہش ہو کہ ہم صاحبِ وقت چاہیں اہل دنیا کے لیے باعثِ عزت ہوہا میں	
پی کے مے ماہ جینوں کی طرف چاہئیں گھر میں فاقہ ہو مگر آپ کے سا غم نہ کریں	لاکھ سمجھائے کوئی ایک کسی کی نہیں رات دن آپ کے اس عیش و طرب میں ہی ٹہیں	

وقت کی قدر نہیں آپ کو کیا کرتے ہو عیش و عشرت پہ زمانہ کے غضب مرتے ہو	
وہ زن بیوہ کہ ہر وقت جگر کا خون کھائے چہرہ کر مہر کا دل چرخ کے گھر بھر کو جلائے	جسکا اک نالہ جانکاہ فلک تک کو ہلائے اسکی حالت پہ تمہیں خوفِ خدا کا بھی نہ آئے
اوسپہ یہ زعم کہ ہم بھی ہیں شجاعت والے مشرم آئے جو کہیں آپ ہوں غیرت والے	
جنکے اک درد کی آواز نہ آئے لب تک اُن کی حالت پہ نہیں غور کیا کو اب تک	جنکی اک آہ جلائے فلک و کوکب تک خوابِ غفلت میں پڑے آپ بیگنے کب تک
آپکی جان و جگر پر نہ پڑیں کیوں پتھر چور ہو جائے نہ کیوں شیشہ دل بھی کیسر	
جنکے ناسور ہوں سینے میں ہزاروں غم سے جن کو فرصت نہیں اکدم کی غم پیہم سے	زخمِ دل خشک ہوں جنکے کسی مرہم سے انکی جانب سے یہ غفلت ہو تمہیں اکدم سے
چہرہ کر اُن کا جگر سامنے کھولو تو سہی پھر ذرا اپنے کلیجہ کو ٹٹولو تو سہی	
ارشک سے جنکے ہو دریا کو روانی حاصل جنکی خوراک ہوں غمِ جگر و پارہ دل	سجڑ غم کا نہیں جنکے کہیں کوئی ساحل حیف ہے حال سے تم اُنکے ہوا ایسے غافل
سننے والوں کا تو ہر خط جگر تک شق ہو دیکھنے والوں کو اُنکی نہ خبرِ مُطعن ہو	
جنکی امیدیں بھی ہویں جہاں سے مفقود	حسرت و یاس ہو جنکے لیے مرہم موجود

جنکی ہر لحظہ نظر میں ہو قیامت کا وجود	جن کو اک سورسرافیل ہو بحن داؤد
آنکو صدوں پہ ہوں صدے تو نہیں کچھ بھی غم	پر تمہیں نرم طرب سے نہ فرصت اکدم
حالت زار پہ اُن کی نہیں کچھ رسم اصلا	عقل پر آپ کی غفلت کا پڑا ہے پردا
عیش و عشرت کا ہوا آپ کو کیسا سودا	تنگ و ناموس کے جانے کی نہیں کچھ پروا
خاک میں عزت و حرمت کو ملا یا تم نے	نیکنامی کو بزرگوں کی مٹا یا تم نے
ہو یتیموں کا اگر آپ کو ایک ذرہ خیال	دیدہ ددل کو ہوں پھر آپکے سو سو خجال
چشمہ خوں سے عجب کیا کہ جو دیں اسکی شال	اس میں سوراخ ہزاروں ہو مثال غربال
آپ کا نالہ و فریاد فلک تک کو ملائے	خاک میں چرخ معظم کی بھی غفلت کو ملائے
جنکی الفت میں تھے سرشار پدر اور مادر	جن پہ قربان کیا کرتے تھے جان اور جگر
جنکو سینہ سے جُدا کرتے نہ تھے آٹھ پہر	ہائے وہ چھوڑ کے جاتے ہیں انھیں اب کسپر
آپ کیوں اُن سے ہونے آکھ چڑانے والے	بیکسی میں نہ پڑے کوئی کسی کے پالے
حسرت و یاس پہ کچھ نظر اُن کے اکدم	درد پر جن کے ہوئی چشم ملا یک پر غم
زرخم دل پر نہ رکھیں آپ جو اُن کے مرہم	آپ کے حال پہ ہم کیوں نکریں پھر ماتم
اُن پہ اک ذرہ توجہ جو تمھاری ہو جائے	خون دل آنکھوں سے پھر آپکے جاری ہو جائے

	<p>تھا دطن کا جو کبھی جوشِ محبت تسکو اب بھی دکھلاؤ اگر کچھ بھی ہے ہمت تسکو</p>	
<p>حالت زار پہ اپنے تو ذرا کیجئے نظر باندھیئے حالتِ دنیا کی درستی پہ کمر</p>		<p>پاس ہے آپ کو کچھ عزت و حرمت کا اگر منتظر آپ کے احسان کے سارے ہیں شہر</p>
	<p>اپنے مضمون سے دکھاؤ گے نتیجہ کو ہے فروغِ آپ کی ہمت پہ بھر وسا ہو</p>	
<p>قطعہ ڈائمنڈ جوہلی جوہر واقع جلسہ ڈائمنڈ جوہلی ٹون ہل سکندر آباد میں بتایا ۲۰ جون ۱۸۹۷ء مصنف نے اپنی زبان پڑھا</p>		
<p>پھولا ہوا ہے باغ میں کیوں آج سبز و زار مرغانِ خوشنوا کی چین میں ہے کیوں قطار ساقی ہے سامنے تو ہے پہلو میں گلخوار جسکے لیے ہے رنگِ شہلا کو انتظار مفتوں ہے آج گل بھی سپے نمونہ نہار باغِ جہاں میں بادِ صبا ہے جو شکبار</p>		<p>کس حشر کی دھوم یہ دنیا میں چار سو کسکے نویدِ بزمِ طرب کی ہے اندون بلبل ہے نغمہ زن تو ہے قمری غزل سرا آتا ہے کون غنچہ دھن باغِ دہریں کیا بات ہے جو سوہن گویا ہے بند لہج بارش ہوئی ہے چرخ سے عطر و گلاب کی</p>

کیوں چشم غریب ہے گل سے بسی ہوئی
 ہر شلخ پر ہے کیوں یہ گلوں کو شگفتگی
 کیوں مشتری ہے نغمہ سرا بہر تہنیت
 وہ دن ہوا نصیب کہ با اسم ہوا احتلاط
 کس جوش پر ہے گردش گردوں زہے نصیب
 کس نازنین نگار کے مقدم کی ہے خبر
 شمشاد سرود ہوا تعطیم کے لئے
 شاہنشہ زمانہ کہ جس کی رکاب پر
 وہ ملکہ معظمہ و کٹوریا ہے نام
 جھکتا ہے اس کے قصر پر خوشی صبح و شام
 ہر لحظہ اس کے تاج درخشاں کو دیکھ کر
 وہ تخت ہے کہ تخت سلیمانی قدر جائے
 کرتا ہے ماہ اس کے لئے چاندنی کا فرش
 گزرے ہیں اس کی تخت نشینی کو ساٹھ سال
 اس دور سلطنت میں زمانہ نے آج تک
 کیا خوب بہر تہنیت مرقہ نشاط
 اس جشنِ جوبلی کو زمانہ میں دیکھ کر
 جشنِ شادیاں مبارک ہو دہر کو
 مضمون دعا یہ کیجئے اب مختصر فروغ

ہر گل سے کیوں یہ بوسہ مجت ہے آشکار
 کیوں گل خان دہر پہ جوبن کا ہے اُبھار
 کیوں زہرہ رقص ناز کی ہے آج خوش نگار
 وہ وقت آگیا کہ ہوں سب دوست ہمتار
 نازاں نہو نصیب پہ کیوں اپنے روزگار
 جھکتا ہے سر وہی ہے تعظیم بار بار
 پھولوں کا ٹیلا رآتی ہے پہنچے ہو بہار
 گردوں صفت ہلال ہوا خسم ہر بار
 ہے جس کی سلطنت سے زمانہ کو افتخار
 ہوتے ہیں تخت گاہ پہ پروین و منہ شام
 کیوں ہو شعاع مہر مشور نہ تار تار
 وہ تاج ہے کہ تاج سکندر ہو شرمسار
 جھکتا ہے اس کے سامنے خورشید زر نگار
 اب جشنِ شصت سالہ کہ ہیں سب امیدوار
 جز عیش و انبساط کیا کچھ نہ کار و بار
 کشتی میں چرخ لایا تارون کے بھر کے ہار
 خوش خوش فلک نے گوہر انجم کیے تار
 افضالِ ایزدی کا کر و شکر بار بار
 توصیف اس کی ہونہ سکے مجھ سے زینہار

بدخواہ آپ کے ہوں ہمیشہ ذلیل و خوار
اور روشنی سے دہر و فلک ہو میں آشکار
موسم میں جب تلک ہو غرض موسم بہار
اور اس شگفتگی ہی سے نکلتا ہوا آشکار
شادان رہے ہماری شہنشاہ نامدار

سب دوست آپ کے رہیں دان خوش تمام
جب تک مہر و ماہ سے روشن ہے جہاں
دہر و فلک سے رونق موسم ہو جب تلک
جب تک بہار میں ہو گلوں کو شگفتگی
نکلت سے جب تلک ہوزمانہ کی بوج شاد

غزل

بہتر است از کان و دریا دیدہ گریبان ما
مان اگر آن سرود قد باشد شبے مہمان ما
شد چو پیش چشم نار و روشن مہتابان ما
خوش بود از بیاغ جنت گوشہ زندان ما
میکند چشک زنی بر نفع اش نقصان ما
بود اشک آہ و خاک سپینہ سوزان ما
ز ابدان را نیست قدر خوبی آسبان ما

گشتہ مالا مال از لعل و گہر دامن ما
کم نہ از زلفش بود طول شب بجران ما
مہر رخسار گشتہ پنهان زیر دامن کسوف
نقد را بر نیہ دادن کار دامن نیست
ناصح و امید او ما و حوران در بغل
تا جہان در طغرن خود جزوی از عنصر شد است
بے وضو در سیکدہ فتنہ و شغل بادہ کرد

”باشد تمیند غالب استاد مافرع

فجر و یوان و ضاٹ بر طلع و یوان ما

غلطنامہ
صفحہ ۱۲
سطر ۹
غلط کرد
م

تمام شد

۵۴۶۵

